

ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ¹

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826—1829

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΑΪΔΕΚ

Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἦτο ἀξιοθαύμαστον, ὅτι οἱ κιλλίβοαντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἄχρηστοι, ὅτι δὲ τοιοῦτον πυροβολικὸν ἐν περιπτώσει πολιορκίας ἠδύνατο νὰ παράσχη ὑπηρεσίας, τοῦτο ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ μόνον Ἀνατολίτης τις, ὧν ἱκανῶς εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ πυροβόλου του, ἔν ἡγῆ τοῦτο καλῶς καὶ ἐκσφενδονίζῃ μακρὰν τὴν σφαῖραν. Ἐπὶ τοῦ νοτίου μέρους ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος ἴσταντο ὠραῖαι καὶ στερεαὶ ἀποθήκαι ἤδη ὑπὸ τῶν Βενετῶν κτισθεῖσαι, αἵτινες τοσοῦτον παρημελήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ὥστε τὸ δάπεδον καὶ ἡ στέγη εἶχον καταστραφῆ. Πρὸ τῶν ἀποθηκῶν τούτων ἔκειτο ἡ πυρβολοαρχία τὰ πέντε ἀδέρματα, καλουμένη οὕτως ἐκ τῶν πέντε κολοσσικαίων μεταλλίνων τηλεβόλων τῶν 48 λιτρῶν Βενετικῆς κατασκευῆς.

Πρὸς νότον ὀπισθεν τῆς πόλεως ὑψοῦται τὸ φρούριον Ἰτς-καλέ ἢ Οὔτς-καλέ· τὸ πρῶτον δηλοῖ μέσον φρούριον, τὸ δὲ δεύτερον τριπλοῦν φρούριον. Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα εἶναι ἀληθῆ καὶ κατὰ τοῦτο χαρακτηριστικὰ ὅτι τὸ μὲν Ἰτς-καλέ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως καὶ τοῦ Παλαμηδίου, τὸ δὲ Οὔτς-καλέ σημαίνει τὸ τριπλοῦν τμήμα τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὅρους. Ἀνατολικώτερον καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ Ἰτς-καλέ ἐντός καὶ ὀπισθεν τοῦ δεξιᾶς κειμένου προμαχώνος τοῦ ἀνωθεν περιγραφέντος μετώπου τῆς ξηρᾶς, ἡ Ἀρβαντιά, συγκειμένη ἐκ δύο πρὸς ἀλλήλους συνεχόμενων πύργων, ἡμικυκλικῶν καὶ ἱκανῶς εὐρυχωρῶν. Τὸ ὄνομα δεικνύει ὅτι τὸ ὀχύρωμα τοῦτο εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τοὺς Ἀλβανούς, ἀποτελοῦντας ἤδη ἰσως ἀπὸ τῆς Βενετικῆς κυριαρχίας μέρος τῆς φρουρᾶς

¹ Συνέχεια· ἴδε τεύχος 1, σελ. 55.

τοῦ Ναυπλίου. Ἐκ τοῦ πρὸς τὴν πόλιν μέρους τὰ ὀχυρώματα τοῦ Ἴτς-καλὲ ἀπαρτίζονται ἐκ παχέων τειχῶν ἐπὶ τοῦ βράχου ἰδρυμένων καὶ ἐν μέρει κυκλωπείων. Ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ναύπλιον, ἡ ἔδρα τοῦ βασιλέως Ναυπλίου, ὅστις ἔστειλε τὸν υἱόν του Παλαμήδη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τροίας, τὸν δὲ χώρον τῆς σημερινῆς πόλεως ἀπετέλεσαν μόνον μεταγενέστεραι προσχώσεις. Δύο πύλαι ἄγουσιν ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, πρὸς ἃς ἀνέρχεται τις δι' ἱκανῶς ἀνωφερῶν ἀναβάθμων καὶ κλιμάκων καὶ αἰτίνες προασπίζονται ὑπὸ πύργων. Ἡ ἀνατολικὴ πύλη ἄγει εἰς τὸ δεύτερον τμήμα τῶν ὀχυρωμάτων ἐπὶ τοῦ Ἴτς-καλέ, τὸ χωριζόμενον ἀπὸ τῆς κατωτέρω κειμένης Ἀρβανιτῆς διὰ παχέος τείχους. Τὸ τρίτον τμήμα πρότερον ἐσχηματίζετο ὡσαύτως ὑπὸ τείχους, ὅπερ ὅμως σήμερον κατὰ μέγα μέρος κατέρρευσε καὶ οὐ ὀπίσθεν εὐρίσκεται ὑψηλὸν πρόχωμα ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη κατασκευασθὲν καὶ δυνάμενον νὰ προασπίζῃ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο μέρος ἔτι καὶ ἐναντίον τοῦ ὑψηλότερου κειμένου Παλαμηδίου καὶ ἴσως κατεσκευάσθῃ ἐπὶ σκοπῷ ἵνα ἐν ἡ περιπτώσει τοῦ Παλαμηδὸς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατελαμβάνετο προφυλάττη τὴν ἐπὶ τοῦ Ἴτς-καλέ πυριτιδαποθήκην καὶ τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, πρὸς ὃ ἄγει μία πύλη. Ἡ πύλη αὕτη εἶναι σήμερον πεφραγμένη καὶ ἐν μέρει διὰ χώματος κεκαλυμμένη· ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς κορυφῆς τοῦ Ἴτς-καλέ κεῖται ἡ πυρβολαρχία ἣτις δεσπόζει τοῦ κόλπου τοῦ Ναυπλίου καὶ ἣτις μοὶ παρέσχε τὴν ὠραιότητα θεᾶν ἣν εἶδον ποτέ. Ἀριστερᾷ νοτιοδυτικῶς βλέπει τις τὴν ἐξοδὸν τοῦ κόλπου πρὸς τὸ πέλαγος, τὰ περιβάλλοντα τοῦτον ὄρη τῆς Λακωνικῆς, πρὸς δυσμὰς τὰ ὄρη τῆς Ἀρκαδίας, πρὸς βορρᾶν τὴν πόλιν καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀργους, τὰς Μυκήνας, τὴν Τίρυνθα, τὰ ὄρη πρὸς τὸ μέρος τῆς Κορίνθου καὶ τὸ Ἀραχναῖον ὄρος, τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν ἀνατολικῶς κειμένην Ἐπίδαυρον. Κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν πλησίον ὑψοῦται ὁ κραταῖος βράχος ὁ φέρων τὸ ἰσχυρὸν φρούριον Παλαμηδὸς καὶ ἀπωτέρω πάλιν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἐκτείνονται τὰ ὄρη τοῦ Καστρίου, τῆς ἀρχαίας Ἐρμιόνης.

Ἐκ δυσμῶν ἡ θάλασσα βρέχει τὴν βάσιν τοῦ Ἴτς-Καλέ, οὕτινος οἱ βράχοι καθέτως ἐπικρέμονται καθ' ὅλον τὸ μῆκος. Ἐντὸς τῶν ῥωγμῶν αὐτῶν δάσος κάκτων ὑλομανεῖ, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἴσως δὲν ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχῃ συνεχὲς ὀχυρωματικὸν τεῖχος πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐκτάσεως ταύτης· καὶ ὄντως δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ὅταν τακτικὸν στράτευμα ἐκτελῇ πιστῶς τὴν ὑπηρεσίαν του. Διότι τὸ ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς

ἀφίξεώς μου ναῦται τινες Ὑδραῖοι ἢ Σπετσιῶται ἠδυνήθησαν νὰ ἀναρριχηθῶσιν εἰς τὸν βράχον τοῦτον ὅπως ἀπελευθερώσωσι τὸν γέροντα Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, μένοντα τότε ἐντὸς τοῦ Ἴτς-Καλέ ὡς πολιτικὸν κατὰδικον, ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀπιστεύτου ἀμελοῦς ἐπιτηρήσεως, ἴσως δὲ καὶ τῆς συνεννοήσεως τῶν ἐλευθερωτῶν μετὰ τῶν φυλάκων. Ὁ δὲ ἱατρός τοῦ ἐπιτελείου Φρειδερίκος Ζουκκαρίνης ὁ θελήσας ἐν ἔτει 1833 νὰ δείξῃ τοῖς φίλοις του πῶς ἦτο δυνατὴ ἡ κατάβασις ἐκ τούτου τοῦ βράχου, εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ ἐξολισθήσῃ ἡ χεὶρ του ἢ φέρουσα χειρόκτιον πρὶν ἢ αὐτὸς πατήσῃ ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ βράχου, καὶ οὕτως ὁ ἱατρός ἐκρημνίσθη κατασυντριβείς ἐντὸς τῆς ἀβύσσου.

Μεταξὺ τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τῆς δευτέρας ὀχυρωτικῆς γραμμῆς ἐπὶ τοῦ Ἴτς-Καλέ γίνονται οἱ βράχοι ταπεινότεροι, τείχη δὲ ὑψοῦνται ἐκεῖ ὅπως καταστήσωσιν ἀδύνατον τὴν ἀνάβασιν. Ἐνταῦθα ὑπάρχει πυλὶς διεξόδου ἐκ τῆς Ἀρβανιτιᾶς, ἔχουσα ἀναβαθμὸν ἄγοντα εἰς τὴν τάφρον τὴν ἐκτεινομένην πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ξηρᾶς καὶ ἥς τὸ ἄκρον πρὸς τὴν θάλασσαν καλύπτεται διὰ τετειγισμένου βέλους. Πλαγίᾳ πυρβολαρχίᾳ ἐκ 3 τηλεβόλων ἄπτεται ἐντεῦθεν τοῦ μήκους τῆς βραχίδους ταύτης νοτίου πλευρᾶς, ἑτέρᾳ δὲ ἐξ 8—10 τοιούτων, στεγαζομένων ὑπὸ ἰσχυροῦ μεσοτοίχου χρησιμεύοντος ὡς διάχωμα ἐναντίον πλευροκοπήματος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ὡσαύτως ἄπτεται τῆς θαλάσσης κατὰ μῆκος τῆς βάσεως τοῦ Παλαμηδίου· ἡ πυρβολαρχία αὕτη συνέχεται πρὸς τὴν Ἀρβανιτιάν. Δεξαμεναὶ εὐρύχωροι καὶ καλὰί ἐξασφαλίζουσιν ἐπὶ ἔτη τὴν προμήθειαν τοῦ ὕδατος τῆς φρουρᾶς. Ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τῶν Βενετῶν ἐνυπῆρχον ἐν τῷ φρουρίῳ μεγάλαι ἀποθήκαι μετὰ στερεῶν τοίχων. Αἱ ἐπὶ τοῦ Ἴτς-Καλέ τουρκικαὶ οἰκίαι ἐκείντο ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει στενοῦσαι τοὺς δρόμους κυρίως μεταξὺ τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ τοῦ μεσαίου ὀχυρώματος, κόπρος δὲ καὶ ἀκαθαρσίαι πανταχοῦ. Ἡ μικρὰ φρουρὰ εἶχεν εὖραι ἄθλιον κατὰλυμα ἐντὸς τῶν ἐρειπίων καὶ κάτωθεν τῶν θόλων τῶν πυλῶν.

Ἐκείθεν τῆς τάφρου πρὸς τὴν ξηρὰν ὑψοῦται εὐθυτενῆς μέχρις 700 ποδῶν ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὁ ἐξ ἀσβεστολίθου βράχος ὁ φέρων τὸ φρούριον τοῦ Παλαμηδίου τὸ κτισθὲν ὑπὸ τῶν Βενετῶν καὶ ὀνομασθὲν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναυπλίου Παλαμηδούς. Τοῦτο σύγκειται ἐξ ἐπτὰ χωριστῶν φρουρίων καὶ πυρβολαρχιῶν περιβαλλομένων ὑπὸ τείχους μετ' ἐπάλξεων καὶ ἐνουμένων εἰς ἓν ὅλον. Κάτωθεν τούτων εὐρίσκονται 3 μείζονα πρωτεύοντα φρούρια, ἅτινα κεῖνται λίαν ἐπιδεξίως

τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε οὐδὲν τούτων δεσπόζει τοῦ ἄλλου παρ' ὅλην τὴν σπουδαίαν ἀνισότητά τῆς ἐπιφανείας, ἀλλ' ἕκαστον δύναται νὰ προσπίζηται καὶ νὰ ἀνθίσταται ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ ἄλλου. Ἰδίᾳ ὀχυρὸν εἶναι τὸ ἀμέσως παρὰ τὴν πόλιν καὶ ταπεινότερον κείμενον, ἐνθα συνήθως ἡδρεύεν ὁ φρούραρχος.

Πάντα ταῦτα ἔχουσι γοργύρας ἀντεχούσας κατὰ τῶν ὀβίδων καὶ δεξαμενάς, ὡς τὸ Ἴτς-Καλέ, ἐξασφαλιζούσας ἀποχρώντως τὴν ἀναγκαίαν προμήθειαν τοῦ ὕδατος. Τὸ φρούριον τοῦτο συνδέεται μετὰ τῆς τάφρου ἔμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ προμαχώνος καὶ μετὰ τῆς Ἀρβανιτιᾶς διὰ κλίμακος κατερχομένης δι' ἐλιγμῶν τὸν κατάκρημνον βράχον, ἥτις ἐξώθεν προφυλάττεται ὑπὸ τειχῶν μετ' ἐπάλξεων στερεῶν καὶ ὑψηλῶν κατὰ τὴν ἐκάστοτε χρεῖαν, κάτωθεν δέ, ἐνθα δύνανται ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ ἐνεργήσωσι τὰ πυροβόλα, διὰ θολωτοῦ κευθοῦ. Εἴτα δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς τάφρου φέρει προφυλαττομένη ὁδὸς πρὸς τὴν πύλην τῆς πόλεως, ὥστε ἡ συγκοινωνία ταύτης μετὰ τοῦ Παλαμηδίου εἶναι καλῶς ἐξασφαλισμένη. Ὁ κευθμὸς ἐκεῖνος προσέτι προσπίζεται ὑπὸ τάφρων καὶ πρανοῦς προκειμένου καὶ ἔχει τυρεκλήθρας.

Πρὸ τοῦ λιμένος, περὶ τὰ 300—400 βήματα ἀπέχον τῶν τειχῶν τῆς πόλεως κεῖται ἐπὶ σκοπέλου τὸ μικρὸν καὶ στενὸν ἐπιθαλάσσιον φρούριον τὸ καλούμενον Μπουρτζι, ἐγκλεισθὲν ἐντὸς τοῦ καταφυγίου τοῦ εὐρύχωρον δεξαμενῆν. Τὸ κρηπίδωμα τοῦ πύργου περιστέφει λιθίνη ἐπάλξις μετὰ ὀπλοθυρίδων, ὧν ὀπισθεν ἴστανται παλαιὰ μακρὰ τηλεβόλα μεγάλης ὀλκῆς. Τὸ φρούριον εἶναι κατάφορτον τειχῶν καὶ διαχωμάτων, δι' ὧν καθίσταται γωνιώδες· τὰ βλήματα ἐκεῖ θὰ ἐπέφερον κακὰ ἀποτελέσματα.

Ἐκ τοῦ χωρίου Ἀρείας κείμενου ἐπὶ λόφου περὶ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ Ναυπλίου, διοχετεύεται δι' ὕδραγωγείου εἰς τὴν πόλιν ὑγιεινὸν καὶ ἄφθονον ὕδωρ ῥέον μέχρι τῆς βάσεως τοῦ Παλαμηδίου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου ὡς τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ ὄρους τούτου φέρεται δι' ἀψίδων καὶ ἀντηρίδων, ὕστερον δὲ διέρχεται ὑπὸ τὸ πρηνὲς διασταυροῦν τὸν ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένον πυθμένα τῆς τάφρου, ὑπὸ δὲ τὸν δεξιὸν προμαχῶνα τὴν πρόσοψιν τῆς ξηρᾶς, καὶ διανέμεται ἐν τῇ πόλει τοσοῦτον δεξιῶς, ὥστε οὐ μόνον ὑδρεύει πολλὰς κρήνας κατὰ μῆκος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὰς κυριωτάτας δεξαμενάς τῆς πόλεως καὶ εἴτα δύναται τὸ περισσεῦον ἔτι νὰ χρησιμεύῃ πρὸς καθαρισμὸν τῶν ὁδῶν καὶ τῶν ὀχετῶν.

Ταῦτα εἶχον νὰ εἶπω περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου

ὅπου βραδύτερον ἔμελλον νὰ εἶμαι διοικητὴς καὶ πολυτρόπως νὰ δράσω. Ἄπαντα τὰ ἐξάριστα καὶ δαπανηρὰ ἔργα καὶ τὰ μέσα δι' ὧν τὸ Ναύπλιον κατέστη τὸ ὀχυρώτατον προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, κατὰγονται ἐκ τῶν Βενετῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν παρημελήθησαν καὶ πολλαχοῦ κατεστράφησαν.

Κατὰ τὴν ἀριξίν ἡμῶν ἐμαίνοντο ἐν τῇ πόλει τὰ πολιτικὰ κόμματα. Τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσβατον Παλαμῆδι κατεῖχε μετὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του καὶ 200—300 παλληκαρίων περίπου ὁ καπετὰν Γρίβας, Στερεοελλαδίτης, ὅστις πρότερον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐτέλει χρέη ὑπασπιστοῦ, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει οἱ ὀπαδοὶ του εἶχον τὴν πυρβολοαρχίαν τῆς Στεριᾶς καὶ τὰς παρ' αὐτὴν οἰκίας, ὅπερ ἦτο δυνατόν μόνον διότι πᾶσαι αἱ μεμονωμέναι πυρβολοαρχίαι ἐν Ναυπλίῳ κλείονται καὶ ὀπισθεν δι' ἀπλῶν τειχῶν μετ' ἐπαλξεων, ἵνα ὦσιν εἰς θέσιν νὰ ἀμύνωνται κατ' αὐτῆς τῆς πόλεως· τοῦτο δὲ ἦτο ἴσως μέτρον προφυλακτικὸν τῶν Βενετῶν κατὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως ἢ κατ' ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Τοῦ δὲ λοιποῦ μέρους τῶν τῆς πόλεως πυρβολοαρχιῶν καὶ τῶν ὀχυρωμάτων ἐκράτει ὁ γηραιὸς Σουλιώτης Φωτομάρας πρὸς ὃν συνετάσσοντο πλείστοι ὀπλαρχηγοὶ Σουλιῶται καὶ Πελοποννήσιοι. Ὁ ἀριθμὸς τῆς φρουρᾶς ἐποίκιλλε κατὰ τὰς περιστάσεις καθ' ὅσον πλείονες ἢ ἥττονες ὀπλαρχηγοὶ εἶχον ἐκστρατεύσει μετὰ τῶν παλληκαρίων των ἢ ἐπανήρχοντο εἰς Ναύπλιον, τὴν τότε πρωτεύουσάν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ μῆνις τοῦ γέροντος Φωτομάρα κατὰ τοῦ νέου αὐθάδους καὶ παρὰτόλμου μαθητοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐκεῖνος διὰ πανουργίας ἀπέσπασε τὸ Παλαμῆδι ἀπὸ τοῦ πρότερον κατέχοντος αὐτὸ Φωτομάρα καὶ ἐγκαθιδρύθη αὐτὸς ἐν τούτῳ, τοιοῦτοτρόπως δ' ἠδύνατο νὰ προσενηύσῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸ Ἴτε-Καλὲ σημαντικὰς ζημίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν κύριον τῆς τύχης τῆς πόλεως. Κατέχοντος δὲ τούτου ὡσαύτως ἐν τῇ πόλει τὴν πυρβολοαρχίαν τῆς ξηρᾶς, τὴν καλουμένην Τάμπιαν τῆς Στεριᾶς, δι' οὗ καθίστατο κύριος τῆς πύλης τῆς ξηρᾶς, περιῆλθον οἱ ἄνθρωποι του πρὸς τοὺς τῶν ἀντιπάλων εἰς πολυεῖδεις ταραχὰς καὶ διαπληκτισμούς. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον ὁ ἀρχηγὸς ἦτο καὶ ὥφειλε νὰ ᾖ ὁ προστάτης καὶ ἐκδικητὴς τῶν παλληκαρίων του διὰ τὰ προσγινόμενα αὐτοῖς ἀδικήματα, ἐὰν ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ τοὺς δορυφόρους του, συχνάκις συνέβαινον αἱματηραὶ σκηναὶ μετὰ τοῦ συρφετοῦ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀριξίν ἡμῶν εἶχεν ἡ ἐξαγρίωσις τοσοῦτον ἀνέλθει, ὥστε ὁ Γρί-

εως ἐβομβάρδισε τὴν πόλιν καὶ τὸ Ἴτς-Καλέ ἀπὸ τοῦ Παλαμηδίου διὰ τηλεβόλων καὶ ὀλμων. Τοῦ Φωτομάρα ἀπαντήσαντος ἀπὸ τὸ Ἴτς-Καλέ, τὸ ἐκ τῶν τηλεβόλων πῦρ διήρκεσεν ἐπὶ ἡμίσειαν ἡμέραν, ἐντὸς δὲ τῆς πόλεως συνεκρούσθησαν διὰ τυφεκίων καὶ πιστολίων πρὸς τὸ μέρος τῆς πυρβολαρχίας τῆς Στεριᾶς. Τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν τῶν καταληφθεισῶν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῶν δύο κομμάτων ἐτειχίσθησαν, ἠνεώχθησαν δ' ἐν μέσῳ τῶν τοίχων τυφεκῆθραι.

Αἰτία τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐμφυλίου τούτου πολέμου ἦτο προσβολὴ ἐκ μέρους τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τὰ παλληκάρια τοῦ Γρίθα· οὗτος πρὸς ἱκανοποίησιν ἑαυτοῦ συνέλαβεν ἐκ τῆς πόλεως διὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ πολίτην τινά, ὅστις ἄχθεις ἐπὶ τοῦ Παλαμηδίου ἐβασανίσθη ἐκεῖ, ὡς ἐλέγετο, καὶ ἐθανατώθη. Διὰ τοῦτο ἤθελον οἱ ἄνθρωποι τοῦ Φωτομάρα νὰ καταλάβωσι πάλιν τὴν πυρβολαρχίαν τῆς Στεριᾶς καὶ ν' ἀποδιώξωσι τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Γρίθα ἐκ τῆς πόλεως. Τὸ πῦρ τῶν μικρῶν πυροβόλων ἤρχισεν ἤδη τὴν ἐσπέραν πάσῃ δυνάμει ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τῆς πόλεως, ὁ δὲ Γρίθας φοβούμενος ἴσως ἤδη τὴν ἀπώλειαν τῆς θέσεώς του ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐβρόντησε διὰ τῶν βαρέων αὐτοῦ τηλεβόλων ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν ἀπειλήν του κατὰ τῆς πόλεως, ὡς ποτε ὁ Ποσειδῶν παρὰ τῷ Βιργιλίῳ τὸ quos ego.

Διαρκούσης τῆς ταραχῆς ταύτης καὶ τοῦ πυροβολισμοῦ ἐκλείσθησαν αἱ θύραι πρὸς τὸ μέρος τοῦ προαστίου ὅπου κατοικοῦμεν, οὕτω δὲ ἀπεκλείσθημεν τοῦ ὕδατος καὶ τῶν τροφίμων τῆς ἀγορᾶς. Ἐμήνυσα τῷ Φωτομάρα καὶ τῷ καπετάν Δούκῃ ἀπειλήσας ὅτι ἀμέσως θ' ἀνεχώρουν, ἐξ οὗ ἔμελλον νὰ προκύψωσι δυσάρεστα ἐπακόλουθα διὰ τὴν φήμην τῶν Ἑλλήνων, ἂν μὴ ἐδίδετο ὡς τάχιστα τέλος εἰς τὸν ἀποτρόπαιον τοῦτον ἐμφύλιον πόλεμον. Τὸ αὐτὸ ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν Γρίθαν, ἀμφότεροι δὲ ἐδικαιολογοῦντο καὶ ὑπέσχοντο νὰ ἡσυχάσωσιν ἂν ἐκάτερος τῶν ἀντιπάλων ἤθελε δώσει ἱκανοποίησιν, μετὰ τινος δὲ διαπραγματεύσεις ἡ ἡσυχία ἀποκατέστη ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἰς τῶν στασιαρχῶν, ὁ Γρίθας, νομίζω, προύτεινε μετὰ 200 ἀνθρώπων του νὰ συμπλακῇ πρὸς ἴσην δύναμιν τοῦ ἐτέρου μέρους καὶ κατὰ λόγον τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης ταύτης ὁ νικητὴς νὰ μείνῃ κύριος ὁλοκλήρου τοῦ Ναυπλίου ὁ δὲ ἡττηθεὶς νὰ ἀποχωρήσῃ τῆς πόλεως καὶ τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῆς. Ἡ πρότασις βεβαίως δὲν ἐξελήφθη ὡς σοβαρὰ καὶ ἡ παλληκαρικὴ κομπορημοσύνη δὲν ἔσχε περαιτέρω ἀποτελέσματα.

Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ κύριοι οὗτοι ἔλυνον διὰ τῶν ὅπλων τὰς προσωπικὰς αὐτῶν διαφορὰς πρὸς ζημίαν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτοῖς φρουρίων καὶ κατεσπατάλουν οὐ μόνον τὰ πολεμεφόδια ἅπερ ἐξ οἴκτου ἐδωρήθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Εὐρώπης πρὸς ἀπάκρυσιν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν κατ' ἀδικαιολόγητον τρόπον καὶ ἐξησθένουν αὐτὰς τὰς δυνάμεις ἃς ὤφειλον νὰ χρησιμοποιήσωσι κατὰ τοῦ γενικοῦ ἐχθροῦ, ὁ Ἰβραήμ Πασσᾶς μετὰ τῶν Ἀράβων αὐτοῦ εἶχε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον καθυποτάξει ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ. Αἱ Πάτραι, τὰ φρούρια τῆς Ναυπάκτου, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, τὸ Ναβαρρίνον ὡς καὶ ἡ Τρίπολις ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, μόνον δὲ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς Μάνης, ἐν ἀκάρπῳ καὶ ἀνύδρῳ γωνίᾳ τοῦ Ταυγέτου, πρὸς δὲ ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Μονεμβασίας καὶ ἐν Ναυπλίῳ ἐκυμάτιζον εἰσέτι αἱ σημαῖαι τῆς Ἑλλάδος.

Μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Ἄργους περιεφέροντο Αἰγύπτιοι ἱππεῖς, καὶ ἂν ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τινῶν ἑκατοντάδων Ἑλλήνων ἀπέκρουον ἐροδὸν τῶν Ἀράβων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ κειμένῳ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν κλιτὺν τοῦ ὄρους ὅστις βαστάζει τὴν ἀρχαίαν ἀκρόπολιν Λάρισαν ἢ Ἄργος, ἢ καὶ κατὰ τοὺς Μύλους ἐνθα ὑπάρχουσι τὰ εἶλη τῆς Λέρνης, ἡ μικρὰ αὕτη ἐπιτυχία ὀλίγον ἐσήμεινε καὶ ἐδήλου μόνον ὅτι ὁ Πασσᾶς δὲν ἐσκόπει ἀκόμη σπουδαίως νὰ κυριεύσῃ καὶ ταύτην τὴν θέσιν.

Ὡν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἡ Ναύπακτος εὕρισκοντο ὑπὸ τοὺς Τούρκους, ἐν ταῖς δυτικαῖς δὲ ταύταις χώραις οἱ ὀπλαρχηγοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἢ εἶχον ὑποταχθῇ ἢ διετέλουν διαπραγματευόμενοι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐφυλάσσετο ὑπὸ 1500 παλληκαρίων, ὁ δὲ πυρὴν τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ, αἱ ὑπὸ τὸν Γάλλον φιλέλληνα Φαβιέρον τακτικοὶ οἱ κομίσαντες εὐτόλμως ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτῶν πυρίτιδα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἐνεκλείσθησαν ἐκεῖ ὁμοῦ μετὰ τῶν παλληκαρίων ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ Πασσᾶ¹.

¹ Ὁ τρόπος δι' οὗ ἔφερον τὸν συνταγματάρχην Φαβιέρον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπως συγκρατήσωσιν ἐκεῖ αὐτὸν καὶ τὰ τάγματά του, διότι ἐροδοῦντο τὴν ἐσχὺν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει τῇ μελλούσῃ νὰ συγκληθῇ ὁσονοῦπω, εἶναι ἄξιος διηγήσεως ὡς παρέχων ἀντίληψιν τινὰ τῆς διαγωγῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεδείχθη δὴλον ὅτι ἐπιστολῇ δι' ἧς ἡ φρουρὰ τῆς ἀκροπόλεως ἐγνωστοποίησε τῇ Κυβερνήσει ὅτι ἔπασχεν ἐξ ἐλλείψεως πυρίτιδος καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ παραδοθῇ ἂν μὴ ἐκομίζετο ἐκεῖ προμήθεια πολεμεφοδίων. Ἀπηυθύνθησαν τότε πρὸς τὸν Φαβιέρον, ὅστις καὶ ἀνέλαβε νὰ προμηθεύσῃ ποσὸν τι πυρίτιδος τοῖς ἐκεῖ

Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Στερεῇ Ἑλλάδι εἶχε συναθροίσει ὁ Καραϊσκάκης δύο ἢ τρεῖς χιλιάδας παλληκάρια καὶ προσενήσει πολέμων ἐναντίον μεμωμένων σωμάτων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ οὐχὶ ἀσημάντους ἦττας. Νῦν δὲ μεγαλύτερον σῶμα ἀποσπασθὲν ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ, ὅστις δι' ἐπιτηδείων κινήσεων παρέσυρεν αὐτὸ μέχρι τῶν ἀξένων φαράγγων τοῦ Παρνασσοῦ, ἐνθα ἐξαντληθὲν ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους ἐν μέσῳ ἐχθρικών καὶ ἐρήμων ὁρέων ὑπέστη τέλος παρὰ τὴν Ἀράχοβαν ὁλοσχερῇ ἦτταν καὶ κατὰ μέγα μέρος κατεκόπη.

Τῆς νίκης ταύτης τὰ τρόπαια συνιστάμενα εἰς σάκκους ἀποκαπέντων ὤτων καὶ τινων κεφαλῶν ἀνηκουσῶν εἰς τοὺς ἀρχηγούς, ἀπέστειλεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς Ναύπλιον, ὡς καὶ τινας αἰχμαλώτους ὀφείλοντας νὰ φέρωσι ταῦτα. Ὁ Κωλέττης εἶχεν ἐκ Σκιάθου ὀδηγήσει εἰς Ταλάντι πλῆθος Στερεοελλαδιτῶν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀποκρουθεὶς ἠναγκάσθη πάλιν νὰ ἀποπλεύσῃ, οὕτως ὥστε τὰ τοῦ ἐπισιτισμοῦ ἠδύναντο ἐκ Θεσσαλίας νὰ φθάνωσιν ἀπρόσβλητα πρὸς τὸν σερασκέρην εἰς Ἀθήνας διὰ Λαμίας καὶ Ταλαντίου. Ἡ ἀποκοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν τούτων ἦτο ὁ

πολιορκουμένοις. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ ὀφείλεν ἕκαστος τῶν 800 τακτικῶν καὶ φιλελλήνων οὓς ὠδήγει πρὸς τὸ ἐπιχείρημα ταῦτο νὰ ἄρῃ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ δεμάτιον περιέχον 8—10 λίτρας πυρίτιδος. Τὸ σῶμα ἀπεβιβάσθη παρὰ τὴν Κωλιάδα ἄκραν 1 $\frac{1}{2}$ ὥραν ἀπέχουσαν τῶν Ἀθηνῶν, διέρρηξε τὴν κακῶς φρουρουμένην γραμμὴν τῶν χαρακωμάτων καὶ ἔφθασε, κατὰλείπουσα ἀριστερῇ τὸ τεῖχος τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατειλημμένης πόλεως κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδου ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἀπολέσαν καθ' ὁδὸν πολλοὺς στρατιώτας ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνδρείον παγματοάρχην Ῥομπέρ ἐν τῷ ἀνίσῳ νυκτερινῷ ἀγῶνι· διότι αἱ τακτικοὶ ὡς φέροντες ἐπὶ τῆς ῥάχews τὰ σακκίδια τῆς πυρίτιδος δὲν ἠδύναντο νὰ πυροβολήσωσιν, ἀλλὰ μόνον ὅπου εὗρισκον ἀντίστασιν ἤνοιγον τὴν ὁδὸν διὰ τῆς λόγχης. Φθάσαντες δὲ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς διοικουμένης ὑπὸ τοῦ Γούρα, ἔμαθον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἔλλειψις πυρίτιδος, ὅταν δὲ ὁ Φαβιέρου ἐσκόπευε ν' ἀναχωρήσῃ (διότι δὲν ἦτο ποσῶς ἢ πρόθεσις του νὰ κλεισθῇ ἐντὸς ἀκροπόλεως), τὰ παλληκάρια διεκήρυξαν ὅτι ἂν αὐτὸς δὲν ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τῶν τακτικῶν του καὶ αὐτοὶ ἤθελον ἀποχωρήσει καὶ παραδώσει τὴν ἀπόρθητον ἀκρόπολιν εἰς τοὺς Τούρκους. Εἶτε, ὡς μὲ ἐβεβαίωσαν, ἐδόθη τῷ Φαβιέρῳ δολία ἐπιστολὴ ὡς τῷ Οὐρίᾳ (ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ), μέλλουσα νὰ κρατήσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, εἶτε ὁ Γούρας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὑπελόγιζον ὅτι ἐν ἐνδεχομένῃ παραδόσει ἔμελλον διὰ γαλλικῆς μεσολαβήσεως νὰ τύχωσι καλυτέρων ὅρων καὶ ἀσφαλοῦς ἐξόδου, συμμεριζομένου τοῦ Φαβιέρου καὶ τῶν ἄλλων φιλελλήνων τὴν τύχην των, τὸ ἀποτέλεσμα ἔμεινε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Φαβιέρου μετὰ τοῦ μεγαλύτερου καὶ καλλίστου μέρους τῶν τακτικῶν στρατευμάτων παρέμεινεν ἐντὸς κεκλεισμένος.

σκοπὸς τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Κωλέττη ὡς καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἐνῶ στολίσκος ἐμεῖλε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου καὶ νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν. Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καλῶς ἐκτελουμένη ἠδύνετο νὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως, διότι τὰ πύριζ εἶχον ἐρημωθῇ καὶ ἐξαντληθῇ· ἀλλ' ὁμῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπραττον ἐν ὁμοφωνίᾳ, διὸ καὶ ἡ ἐπιτυχία πάντοτε ὑπῆρξε μονομερὲς μόνον καὶ ὁ σκοπὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτευχθῇ — ὁ δὲ Κιουταχῆς ἵστατο ἀκλόνητος πρὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐκ τῶν νήσων, ὧν τὰ πλοῖα καὶ οἱ ναῦται ἐσχημάτιζον τὸ ἐλληνικὸν πολεμικὸν ναυτικόν, μόνον ἡ Ὑδρα καὶ αἱ Σπέτσαι ἦσαν ἐτι ἐλεύθεραι. Τὰ Ψαρά ἐδηλώθησαν φρικωδῶς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ἐκ δὲ τῶν πρότερον πλουσίων κατοίκων αὐτῶν οἱ δυνηθέντες νὰ σωθῶσιν ἐπὶ τῶν πλοίων των κατέφυγον κατὰ μέγα μέρος εἰς Αἴγιναν. Αἱ νῆσοι Σύρος, Ἱήνος καὶ Νάξος εὐρίσκοντο πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὴν γαλλικὴν προστασίαν, ἐπειδὴ δὲ μέγα μέρος τῶν κατοίκων ἀνήκει εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτῶν Δυτικὴ ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἐπισκοπαί, ἀπῆλθον εἰδούς τινὸς οὐδετερότητος, καίτοι παρεῖχον πολυεδεῖς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν πολιτείαν, ναυπηγουμένων τῶν πλείστων ἐλληνικῶν πλοίων ἐν Σύρῳ.

Ἡ Χίος ὡσαύτως βαρβάρως ἐτυμωρήθη διὰ τὴν ἀπόπειράν της ὅπως ἐλευθερωθῇ καὶ φρικωδῶς ἐδηλώθη, ὁ δυνάμενος δὲ νὰ σωθῇ κατέφυγεν εἰς Σύρον. Ἡ δὲ Σάμος μὲν διατηρήθη διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν πολυαρίθμων κατοίκων αὐτῆς ἐλευθέρη, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη, ὡς κειμένη λίαν ἐγγὺς τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου καὶ ὡς ὀρεῖλουσα νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας, νὰ στερηθῇ πολεμιστῶν εἴτε ἄλλης τινὸς ἐπικουρίας ὅπως χρησιμοποιήσῃ ταῦτα πρὸς ἐπιχειρήματα ἐξωθεν αὐτῆς. Ἐπίσης ἡ μεγάλη νῆσος Κρήτη εἶχεν ἐπαναστατήσαι, οἱ δὲ Τούρκοι περιορίσθησαν ἐντὸς τῶν φρουρίων των· ἵνα καταλάβωσιν ὅμως ταῦτα οἱ Κρήτες, οὔτε τὰ μέσα, οὔτε τὴν ἐπιτηδειότητα ἐκέκτηντο, μόνον δὲ ἡ ὡς φωλεὰ ἐπὶ βράχου Γραμβοῦσα, ἡ ὕστερον διαβόητος καταστᾶσα ὡς καταφύγιον τῶν πειρατῶν, εἶχε καταληφθῇ αἰφνιδίως ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Καλλέργη. Ὀλίγαι δὲ ἑκατοντάδες Κρήτες ὀνομαστοὶ ὡς καλοὶ σκοπευταί (φήμη κληρονομηθεῖσα ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κατοίκων) ὑπηρετοῦν ἐν τῷ ἐλληνικῷ στρατῷ. Ἡ Εὐβοία εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν, κατὰ ταύτης δὲ ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρος, καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἦτο ἐτι ἐν Ἀθήναις, εἶχεν ἐπιχειρήσαι νὰ ἐκστρατεύσῃ μετὰ

τῶν τακτικῶν στρατευμάτων καὶ τινῶν ἑκατοντάδων παλληκαρίων· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις οὐ μόνον ἀπέτυχε δι' αἰτίας ἐν αἷς ὁ Φαβιέρος ὀλίγον ἔπταιε καὶ ὧν ὁ κυριώτερος λόγος ὑπῆρχεν ὁ φθόνος καὶ ἡ δυσμένεια ἐναντίον τῆς αὐξανομένης περιωπῆς τοῦ συνταγματάρχου καὶ ἡ ἀποστροφή τῶν ἀρχηγῶν τῶν παλληκαρίων πρὸς τὸν τακτικὸν διοργανισμόν, ἀλλὰ καὶ ἔσχεν ὡς ἐπακολούθημα μετὰ τὴν ἐπάνοδον μεγάλην λιποταξίαν ἐκ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Διότι πρὸ μὲν τῆς ἐκστρατείας τὸ τακτικὸν σῶμα ἀνῆρχετο εἰς 3 χιλιάδας ἀνδρῶν, ὕστερον δὲ σχεδὸν τὰ δύο τρίτα τούτων διεσκορπίσθησαν.

Ἐκ ταύτης τῆς εἰκόνας καταφαίνεται, πόσον ἀπειλπιστική ἦτο ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, οὗ ἡ ἐπικράτεια περιορίζετο μόνον ἐπὶ τοῦ Ναυπλίου, τῆς Μονεμβασίας καὶ μέρους τῆς Μάνης μετὰ τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης καὶ οὐ τὰ μικρὰ στρατεύματα ἐν μέρει μὲν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως ἦσαν κατὰ κλειστα, ἐν μέρει δὲ ἄνευ ἀσφαλοῦς βράσεως ἀνὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐπλανῶντο. Ἀλλ' ὅμως τὸ θάρρος δὲν εἶχε διαρραγῇ καὶ ἡ ἐλπίς διετηρεῖτο ἐτι ἀκμαιότατα.

Ἐπιτυχίαι ὅμοιαι πρὸς θαύματα, αἱ συμβαίνουσαι συχνάκις μετὰ δεινὸν ἀτύχημα, ἡ συναίσθησις ὅτι οὐδεμία διαπραγματεύσις ἦτο δυνατὴ μετὰ τῶν προτέρων δεσποτῶν καὶ ἡ πασιφανὴς ἀδεξιότης τῶν Τούρκων ἐν τῷ πολέμῳ, ἡ ἀκατανόητος νωθρότης τῶν Ἰσραήμη ὅστις μετὰ πλείονός τινος λογικότητος καὶ δραστηριότητος ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας μετ' οὐ πολὺ τὸν πόλεμον τοῦτον, ἅτε ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ δεινοῦ αὐτοῦ στόλου καὶ ὑπὸ πολυαριθμοῦ καὶ οὐχὶ ὀλῶς ἀγυμνάστου τακτικοῦ στρατοῦ, τέλος τὸ συναίσθημα καὶ ἡ σχεδὸν μέχρι πεποιθήσεως ἐξικομένη ἐλπίς, ὅτι ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη δὲν ἠθέλει ἀφήσει νὰ ἐξαφανισθῶσιν οἱ γόνοι τῆς χώρας ἐκείνης τῆς παραγωγούσης τὸν σπόρον, ἐξ οὗ ἀνεβλάστησεν ἡ ὑψηλὴ παιδείσις καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς, ταῦτα πάντα ὑποθαλπόμενα ὑπὸ τῆς ἀφροντισίας τῆς δωρουμένης ὑπὸ τοῦ ωραίου οὐρανοῦ τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἀφῆκαν τὴν λυχνίδα τῆς ἐλευθερίας νὰ σθεσθῇ ποτε, τοῦναντίον δὲ ἐκάστη μικρὰ ἐπιτυχία κατὰ τῶν Τούρκων ἀνύψου αὐτὴν εἰς λαμπρὰν φλόγα.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)